

ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Γ' έτος:

4. Νέοι κοινωνικοί χώροι ετερότητας και
ταυτότητας:

*τριαδικές σχέσεις, ομοιογένεια,
πολυπολιτισμικότητα, διαπολιτισμικότητα*

Αρβανίτη Ευγενία,
ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών
earvanitis@aegean.gr

Μελέτη περίπτωσης

- η, Ε. (Επιμ) 2006. *Zacharias Vogiazopoulos. Bonegilla: Memories and Recollections of an Insider.* Australian Greek Resource and Learning Centre, RMIT University, Μελβούρνη.
- Διαβάστε τα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου και γράψτε ένα αναστοχαστικό ημερολόγιο με
 - Βασικά σημεία οι λόγοι και το ταξίδι της μετανάστευσης
 - Βασικά συναισθήματα
 - Σύνδεση με την σημερινή πραγματικότητα

Νέοι κοινωνικοί χώροι/1

- Οι παροικίες της ελληνικής διασποράς και οι φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης νοούνται
 - ως δυναμικές κοινότητες και
 - δίκτυα μάθησης
- Εδώ ανακατασκευάζονται οι επιμέρους πολιτισμικές (ατομικές, συλλογικές) ταυτότητες και δράσεις.

Νέοι κοινωνικοί χώροι/2

- Αναγνωρίζεται η αξία των *διασπορικών δικτύων* ως ενός
 - διεθνικού κοινωνιογνωσιακού πεδίου μάθησης και
 - ως βασικού ερμηνευτικού μοντέλου των σχέσεων Ελλάδας – Διασποράς
- το παλιό μοντέλο *Κέντρου-Περιφέρειας* αντικαθίσταται...

Νέοι κοινωνικοί χώροι/3

- Τάση για αναγνώριση της χειραφέτησης των παροικιών από το λεγόμενο έθνος-κράτος
- Απομάκρυνσή τους από μια *ελλαδοκεντρική ελληνικότητα* με την υιοθέτηση μιας *ελληνοκεντρικής προσέγγισης* (Δαμανάκης, 2007).
- Η συγκρότηση των ταυτοτήτων και των σχέσεων στη διασπορά στηρίζεται σε ένα διεθνικό πλαίσιο σχέσεων που αναφέρεται:
 - στην *τοπικότητα – οικουμενικότητα* (Cohen, 1997, Singh, 2002),
 - στις *τριαδικές σχέσεις* μεταξύ τόπου καταγωγής, τόπου εγκατάστασης και διασπορικών κοινοτήτων (Arvanitis, 2000, Δαμανάκης, 2007).

Χώροι διασποράς

- Προϋποθέτουν σαφή αντίληψη :
 - της *συγχρονίας* (simultaneity) των συστηματικών σχέσεων με το *εδώ* και το *εκεί* (Καραγιάννης, 2006), που συνδέουν τη διασπορά με την Ελλάδα.
 - των *διεθνικών χώρων* και *κοινωνικών πεδίων* που αναπτύσσονται στη διασπορά.
- Η *παγκοσμιοποιημένη κοινωνία της πληροφορίας* και ο *επιστημονικός και τεχνολογικός πολιτισμός* επανακαθορίζουν όλες τις πτυχές της *κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας* με έμφαση
 - στις διαδικασίες συγκρότησης της ατομικής και συλλογικής ταυτότητας και τη μερική τουλάχιστον αποδέσμευση της εθνοτικότητας από την εδαφικότητα

Δραστηριότητα 15'

- Ποιος είναι ο χώρος της ελληνικής διασποράς (σε δυάδες)
- Δημιουργήστε έναν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά του χώρου αυτού (σε τετράδες)- **νέα χωρητικότητα**

Παγκοσμιοποιημένη τοπικότητα

- Το ‘δίπολο’ *τοπικότητα – οικουμενικότητα* (global-local approach) και το πώς αυτό γίνεται αντιληπτό από τους διαφορετικούς πόλους της διασποράς
- Η *οικουμενικότητα* αναφέρεται σε μια σημαντική της παράμετρο που είναι η *διεθνικότητα* (Καραγιάννης, 2006).

Διεθνικότητα

- Σημαντικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών
 - σηματοδοτεί την υπέρβαση των πολιτισμικών και κρατικών ορίων
 - οικοδομεί νέους τρόπους διαμόρφωσης και διαχείρισης της απόστασης και του *ανήκειν* σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.
- Στο πλαίσιο αυτό δημιουργούνται νέες διεθνικές κοινότητες (π.χ. διεθνικές διασπορές), που αναπτύσσουν
 - νέες ατομικές/συλλογικές ταυτότητες και μορφές αλληλεγγύης/δράσης,
 - χωρίς να ταυτίζονται αναγκαστικά με έναν εδαφικό αλλά με ένα συμβολικό χώρο (*απεφαδοποίηση της εθνοτικότητας*),
 - έχουν έναν υπερτοπικό χαρακτήρα (Cohen, 1997).

Νέα εννοιολόγηση του χρόνου

- η σχετική αυτονόμηση του τόπου λόγω των ΜΜΕ και των δικτύων μεταφορών και
- η εμφάνιση νέων *(διεθνικών) κοινωνικών χώρων*
 - που προωθούνται και συνεχώς αναδημιουργούνται από τις νέες τεχνολογίες,
 - διευρύνοντας όλο και περισσότερο το φάσμα συμμετοχικότητας του πολίτη (πολλαπλές πολιτειακές ταυτότητες
- (δυνατότητα συμμετοχής σε διάφορες εθνικές, διακρατικές και υπερεθνικές μορφές διακυβέρνησης).

Τοπικότητα/1

- Η *τοπικότητα* αναφέρεται σε
 - μια πολυεπίπεδη διαδικασία ταυτοποίησης και αφορά τόσο τη χώρα καταγωγής όσο και τη διασπορά.
- Η ανακατασκευή της *τοπικότητας* στη διασπορά συνίσταται στην τάση για ανάδειξη του τοπικού, του οικείου και του ιδιαίτερου.
- Παρατηρείται μια ανασύνθεση της ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας με πολιτισμικά στοιχεία, με τα οποία υπάρχει συμβολική/συναισθηματική ακόμη και βιοματική ταύτιση.

Τοπικότητα/2

- Σημαντική διάσταση είναι
 - η διαγενεακή (intergenerational) μετάβαση και συμμετοχή σε εθνοτικοπικές οργανώσεις και παγκόσμια δίκτυα,
 - η *κατατμητική ταυτότητα* (segmentary identity) των μελών της διασποράς όπως των Καστελλοριζιτών και των Κυθηρίων (Χρυσανθοπούλου, 2012).
- Από την άλλη η τοπικότητα αναδημιουργείται και ως προς τη χώρα καταγωγής με νέες τοπικές ιστορίες, αφηγήσεις και διαδρομές.
 - Για παράδειγμα, ως τόπος καταγωγής
 - δεν νοείται μόνο η *εθνοτικοεθνική* (ethno-national), αλλά και
 - η *εθνοτικοτοπική* (ethno-regional) διάσταση του *ανήκειν* (Καραγιάννης, 2006, Chryssanthopoulou, 2009).

Δραστηριότητα 30'

- Σχολιάστε τη λειτουργία του ΣΑΕ
 - <http://www.sae.gr>
- Τι δίκτυα έχει; Σε ποια λογική στηρίζεται;
(σε δυάδες)
- Σχολιάστε τα δίκτυα της Κυθηραϊκής Διασποράς:
 - http://kytheraismos.blogspot.gr/2011/12/blog-post_12.html & <http://www.kythera-family.net>
- (σε δυάδες + ολομέλεια)

Ουσιοκρατική παράδοση

- Η μέχρι τώρα επίσημη (εθνική) τοποθέτηση ως προς τις σχέσεις Ελλάδας – διασποράς απέβλεπε
 - σε μια εθνοκεντρική και ελλαδοκεντρική οριοθέτηση της διασποράς από το λεγόμενο ‘εθνικό κέντρο’.
- Στόχος ήταν η εθνική ομοιογένεια, χωρίς ουσιαστική κατανόηση
 - των ιδιαιτεροτήτων των διαφορετικών μορφών ελληνισμού,
 - της τοπικότητας /οικουμενικότητας, αλλά και
 - της επίδρασης της παγκοσμιοποίησης.
- Η κυρίαρχη λογική ήταν αυτή της μέριμνας, παρέμβασης και χειραγώγησης του εθνικού κέντρου στη διασπορά (Δαμανάκης, 2007).

Ελλαδοκεντρική χειραγώγηση/1

- Η ελληνόγλωσση παιδεία δεν συνυπολόγιζε τη βιωμένη τοπικότητα της νέας πατρίδας,
 - λόγω της προσωρινότητας που αποδιδόταν στην ιδιότητα του Έλληνα μετανάστη (γι' αυτό ονομαζόταν και *απόδημοι Έλληνες*).
- Η ιδεολογική αυτή χειραγώγηση του εθνικού κέντρου, έγινε περισσότερο ή λιγότερο αποδεκτή από τις ελληνικές κοινότητες της διασποράς, σύμφωνα και με
 - το βαθμό αυτοτέλειας,
 - αυτοοργάνωσης και
 - ευρωστίας που κατείχαν.

Ελλαδοκεντρική χειραγώγηση/2

- Ορισμένες κοινότητες είδαν ως φυσιολογική αυτή τη μονόδρομη σχέση αναπτύσσοντας μια *ελλαδοκεντρική ελληνικότητα*
 - (ίσως λόγω και της εγγύτητας προς την Ελλάδα, π.χ. Γερμανία).
 - Άλλες κοινότητες ανέπτυξαν μια πιο ελληνοκεντρική προσέγγιση
 - είτε με αυτοδιοικούμενα συστήματα παροχής της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης (π.χ. τα απογευματινά σχολεία της Αυστραλίας),
 - είτε με σχολεία και προγράμματα ενταγμένα στο ξένο εκπαιδευτικό σύστημα (π.χ. Charter schools, δίγλωσσα σχολεία, εξ' αποστάσεως προγράμματα, κτλ)
- για να αντιμετωπίσουν τις διαφοροποιημένες ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού και τη διαγενεακή μετάβαση.

Τριαδικές σχέσεις/1

- Οι σχέσεις Ελλάδας και διασποράς επανακαθορίζονται στο πλαίσιο μιας νέας νεωτερικότητας και της αμοιβαιότητας.
- Δεν θεωρείται δεδομένος ο ρόλος της Ελλάδας ως εθνικού κέντρου με μονομερή επιρροή στη διασπορά ή μέριμνα γι' αυτήν διότι:
 - το κράτος αδυνατεί να ανταποκριθεί και να ενισχύσει οικονομικά το σύνολο της παρεχόμενης ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά,
 - διαφοροποιούνται τα επίπεδα λήψης των αποφάσεων στις κοινότητες της διασποράς (π.χ. οι αποφάσεις, όλο και περισσότερο, λαμβάνονται σε αποκεντρωμένα τοπικά ή και διασπορικά πεδία).
- Έτσι, εμφανίζονται:
 - νέοι κοινωνικοί πρωταγωνιστές,
 - διασπορικά δίκτυα επικοινωνίας, συνεργασίας και μάθησης αλλά και
 - ομάδες επαγγελματιών που αναλαμβάνουν δράση για την εξειδικευμένη αντιμετώπιση των πολυσύνθετων εκπαιδευτικών ζητημάτων

Τριαδικές σχέσεις/2

- Το πλαίσιο του διασπορικού τρίπολου.
- Η ελληνική διασπορά
 - αποτελεί σημαντικότετη μορφή οριζόντιας κοινωνικής οργάνωσης (με την ύπαρξη οργανισμών, δικτύων, κοινοτήτων, εκκλησίας, κτλ),
 - αναδεικνύει τη σύνδεση και συνταύτιση με πολλαπλές τοπικότητες πέρα και και έξω από το έθνος-κράτος
- Η οριζόντια αυτή οργάνωση αποτελεί αφενός ένα μοντέλο κατανόησης και ανάλυσης
 - των δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης, αλλά και
 - αλληλεπίδρασης με αυτές και αφετέρου
 - της εξέλιξης της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας και με βάση το πλαίσιο διαμόρφωσης της εθνικής ταυτότητας της νέας πατρίδας

Οι σχέσεις Ελλάδα – διασποράς στηρίζονται πάνω σε τριαδικές σχέσεις που συνδυάζουν την οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική αλληλεπίδραση μεταξύ μιας γεωγραφικά διασκορπισμένης ομάδας (διασπορικής κοινότητας που ωστόσο έχει ακόμη μια συλλογική αίσθηση της ταυτότητας), της νέας γεωγραφικής περιοχής διαμονής/εγκατάστασης της εθνοτικής ομάδας και, τέλος, της πατρίδας καταγωγής/προέλευσης (Cohen, 1997, Arvanitis, 2004 & 2006).

Διεθνικοί χώροι δράσης

- Οι πάλαι ποτέ εθνοτικές διασπορές
 - μετασχηματίζονται σε *διεθνικές κοινότητες* (transnational communities)
 - που προωθούν συστηματικές σχέσεις με το *εδώ* και το *εκεί*,
 - παρεμβάσεις για την ικανοποίηση των διαφοροποιημένων αναγκών τους
- αναπτύσσονται νέοι διεθνικοί χώροι μάθησης.
 - νέα διασπορικά δίκτυα δομών, οργάνωσης και επικοινωνίας ή ενταγμένες δομές στη χώρα εγκατάστασης
- χωρίς να συνδέονται απόλυτα και μονογραμμικά με τη χώρα καταγωγής.

Η εθνοπολιτισμική ταυτότητα

- Παίρνει πολλαπλές διαστάσεις και νοηματοδοτείται από τις πολλαπλές θεάσεις των ελληνικών κοινοτήτων και όχι από μια ενιαία εθνική πολιτική κοινής παιδείας.
- Η διατήρηση της είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που ξεφεύγει από τα στενά παροικιακά/εθνοτικά ή και εθνικά πλαίσια,
- Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού αποκτά ποικίλες νοηματοδοτήσεις και παιδαγωγικές εφαρμογές.
- Η διαμόρφωση της *ελληνικότητας* και η επίγνωση του *ανήκειν* στην ελληνική διασπορά:
 - ακολουθούν νέα μονοπάτια ατομικής και συλλογικής μνήμης παραπέμποντας σε μια *συμβολική εθνοτικότητα* (Fishman, 1985, Αρβανίτη 2000).
 - οδηγούν και σε μια διαφοροποιημένη σχέση με την *εδαφικότητα*, αφού δεν υπάρχει πια μια μονοσήμαντη σχέση με τη χώρα καταγωγής, αλλά διπολιτισμικές ή πολλαπλές ταυτότητες, διπλές ιθαγένειες, κτλ.

Αντίσταση στην ομογενοποίηση

- η παρουσία της ελληνικής διασποράς αποτελεί παράγοντα αντίστασης
 - με την καθιέρωση μιας πολυπολιτισμικής πραγματικότητας
 - τη δημιουργία παγκόσμιων δικτύων επικοινωνίας και συλλογικής σκέψης.
- Οι διασπορές
 - συνδιαλέγονται δυναμικά με τη λεγόμενη *πολιτισμική παγκοσμιοποίηση* και σηματοδοτούν τη μετάβαση από τις παραδοσιακές στις πλουραλιστικές κοινωνίες.
- υφίσταται ένας διαρκής πολιτισμικός μετασχηματισμός και μια *διαπολιτισμική διασύνδεση* (Hall, 1992) που επιτυγχάνεται
 - με την εντατικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων (μικτοί γάμοι, διαγενεακή εξέλιξη, διασπορικά δίκτυα, κτλ) και των πολιτισμικών τάσεων και με την ανταλλαγή συμβόλων.
- Η συνεχής αλληλεπίδραση, ανταλλαγή (υβριδικών) πολιτισμικών πρακτικών, προϊόντων και συμβόλων επιτρέπει μια νεωτερική πολιτισμική όσμωση που συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας παγκόσμιας κουλτούρας ενώ οριοθετείται εκ νέου η ατομική και η συλλογική ταυτότητα.

Ατομική/οικουμενική ταυτότητα

- Η ατομική ταυτότητα είναι
 - αυτοδημιούργητη και
 - πολλαπλή και
 - εξατομικεύει τη μαζική κουλτούρα, ενώ υπάρχει έντονη η ανάγκη για διαπροσωπική διαπραγμάτευση στο πλαίσιο των νέων δικτύων επικοινωνίας (διασπορικών, παροικιακών εθνικών, διεθνών) και των νέων κοινωνικών υπευθυνότητων.
- Αυτή η διαδικασία αυτοκαθορισμού μπορεί να θέσει το άτομο σε μια κατάσταση ανομίας (Apple, 2001), περιθωριοποίησης ή και αμφιθυμίας
- η ελληνόγλωσση εκπαίδευση για καλλιέργεια ικανότητας
 - αναστοχασμού, επικοινωνίας, διαπολιτισμικής επίγνωσης,
 - προσαρμοστικότητας, πλοήγησης και κριτικής αποτίμησης
- σε ένα παγκοσμιοποιημένο κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο το εθνοτικό, το εθνικό και το παγκόσμιο συνυπάρχουν.

Δραστηριότητα 30'

- Σχολιάστε από μια πετυχημένη ιστορία μετανάστευσης:
- <http://www.hellenic.org.au/index.php?sectionID=14437&pageID=14843>
- https://www.youtube.com/watch?v=7W_ZRiGjmTM
- (σε δυάδες + ολομέλεια)

Υλικό Μελέτης

- Αρβανίτη, Ε. 2013. Ελληνόγλωσση διαπολιτισμική εκπαίδευση στη διασπορά: Ένα σύγχρονο πλαίσιο εκπαιδευτικοπολιτικού σχεδιασμού. (στο e-class)